

7.11.2023

HHO/696/2023

Ulkoministeriölle

Viite: Ulkoministeriön lausuntopyyntö VN/7659/2023

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä niihin liittyviksi laeiksi

Hovioikeus kiittää mahdollisuudesta ja lausuu seuraavaa.

Yleistä

Valtioneuvosto on asettanut työryhmän valmistelemaan hallituksen esityksen Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden väliseen sopimukseen niiden joukkojen asemasta (Nato SOFA) ja pöytäkirjaan Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta (Pariisin pöytäkirja), jotka ovat monenvälisiä kansainvälisiä sopimuksia. Työryhmä on laatinut mietintönsä hallituksen esitysluonnoksen muotoon, ja ulkoministeriö on pyytänyt siitä lausuntoa.

Hallituksen esitysluonnoksesta ilmenee tarkoitus, että eduskunta hyväksyisi Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan liittymisen sekä niiden voimaansaattamiseen liittyvät lait. Lisäksi ehdotuksen tarkoituksena on erinäisten mainittuihin kansainvälisiin sopimuksiin liittymisestä johtuvat lakimuutokset esimerkiksi valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin, ajokorttilakiin ja taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annettuun lakiin.

Hovioikeus ei ota kantaa yleisiin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin linjanvetoihin. Tässä yhteydessä todetaan kuitenkin yleinen tilanne: Suomi on jo liittynyt Naton jäseneksi ja kutsuttu liittymään Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan. Sopimusten avulla selvennetään Naton jäsenvaltion asevoimien joukkojen ja Naton kansainvälisten sotilasesikuntien sekä niiden henkilöstön oikeudellista asemaa, kun ne on sijoitettu toisen Naton jäsenvaltion alueelle. Kysymys on sekä

7.11.2023

HHO/696/2023

tilanteista, joissa Suomi on lähettäjävaltio, että tilanteista, joissa Suomi on vastaanottajavaltio. Näihin kansainvälisiin sopimuksiin ovat liittyneet kaikki muut Naton jäsenvaltiot. Ehdotusta näihin sopimuksiin liittymisestä ja niihin liittyvistä tarpeellisista lainsäädäntömuutoksista on siten pidettävä yleisesti ottaen kannatettavana.

Ehdotuksessa on ilmaistu muun ohella Suomen täysivaltaisuuteen liittyviä periaatteellisia seikkoja, joiden vuoksi esitetty säätämisyjärjestys on kannatettava (ks. ehdotus s. 115 alkaen).

Erityisesti hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, mahdollistaako Nato SOFAn VII artikla kuolemanrangaistuksen lähettäjävaltion tuomioistuimessa Suomessa tehdystä rikoksesta. Ehdotuksessa lähdetään siitä, että kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen estäisi Nato SOFAn määräys lähettäjävaltion sitoutumisesta kunnioittamaan vastaanottajavaltion lainsäädäntöä (s. 120). Hovioikeus kiinnittää edelleen huomiota siihen, että varauman tai vähintään selityksen tekeminen olisi oikeudellisesti pitävämpi vaihtoehto turvata ihmisoikeuksien toteutuminen.

Tulee lisäksi huomata, että sopimusten myötä tietyissä tilanteissa asianomistaja ei voisi käyttää Suomen perustuslain 118 §:n 3 momentissa mainittua oikeuttaan (vrt. ehdotus s. 128). Mainitut seikat liittyvät erityisesti Nato SOFAn VII artiklaan koskien lähettäjä- ja vastaanottajavaltion tuomiovallan jakoa.

Ehdotus ei sisällä muutosehdotuksia oikeudenkäyntiä ohjaaviin kotimaisiin prosessilakeihin. Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että muutostarpeiden arviointia kotimaisiin prosessilakeihin tulee jatkaa.

Seuraavaksi tehdään tiettyjä tarkentavia huomioita ehdotuksen eräisiin yksityiskohtiin.

Erityistä

Ehdotuksen taloudellisissa vaikutuksissa on todettu lisätehtävistä muun ohella Helsingin käräjäoikeudelle (ehdotus s. 38), mutta ei ole arvioitu näiden tehtävien resurssitarvetta. Ehdotuksessa ei mainita myöskään mahdollista lisäresurssitarvetta yleisissä tuomioistuimissa liittyen tehtäviin sotilasoikeudenkäyntiasioissa. Kansainvälisen toiminnan lisääntymisen myötä myös niihin liittyvien sotilasoikeudenkäyntiasioiden määrän voidaan olettaa lisääntyvän.

Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdystä sopimuksesta annetuksi laiksi (Nato SOFA -laki) ehdotettu 10 § yleisten tuomioistuinten toimivallan toteutamisesta on tarkoitukseltaan kannatettava.

7.11.2023

HHO/696/2023

Ehdotetun säännöksen sanamuoto ei kuitenkaan ole tarpeeksi rajattu. Ehdotuksen mukaisella muotoilulla säännöksestä ei ilmene niitä tilanteita, joissa Helsingin käräjäoikeus on yksinomaan toimivaltainen (vrt. tarkemmin muotoiltuna sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 29 §). Ehdotetun Nato SOFA -lain 10 §:n sanamuotoa olisi tarpeen tarkentaa vastaamaan sen perusteluiksi ehdotuksen sivulla 59 esitettyä: säännöksestä tulisi ilmetä sen olevan Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaletta täydentävä säännös. Lisäksi säännökselle tulisi lisätä sisällölliset perustelut myös säännöskohtaisiin perusteluihin, jotka tällä hetkellä puuttuvat (ks. ehdotus s. 99 ja 100 taite). Ehdotettavaa säännöstä tulisi tarkentaa esimerkiksi alla olevaan muotoon:

10 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Sopimuksen VII artiklan 1 kappaleen mukaisena ja sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 5 §:ssä tarkoitettuna tuomioistuimena toimii Helsingin käräjäoikeus ja 6 §:ssä tarkoitettuna tuomioistuimena Helsingin hovioikeus.

Tuomioistuin voi tarvittaessa pitää istunnon vastaanottajavaltion alueella.

Ehdotuksen myötä asianomistajan oikeutta nostaa syyte suomalaisessa tuomioistuimissa rajattaisiin tietyissä tilanteissa. Hovioikeus kiinnittää huomiota, ettei ehdotuksessa ole arvioitu mainitun seikan myötä mahdollisia muutostarpeita asianomistajan syytteen ja korvausvaatimuksen tutkimista koskevaan prosessisääntelyyn. Lainsäädännössä tulisi ainakin selvittää, onko ehdotetun Nato SOFA -lain 2 §:ssä tarkoitettu valtakunnansyyttäjän päätös olla harjoittamatta tuomiovaltaa Suomessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1 luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös, jonka jälkeen asianomistaja saa itse nostaa syytteen suomalaisessa tuomioistuimessa.

Nato SOFAn VII artiklan 9 kappale sisältää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen vastaanottajavaltiossa, kun lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsentä syytetään siellä. Kappaleen kohdan a mukaisesti vastaanottajavaltion on turvattava nopea oikeudenkäynti viipymättä (*prompt and speedy trial*). Tulee huomata, ettei tässä yhteydessä ehdoteta muutoksia kotimaiseen prosessilainsäädäntöön eikä siten uutta kiireellisen käsittelyn luokkaa tuomioistuimessa. Tuomioistuimen tulisi ottaa huomioon vaatimus uutena kiireellisen käsittelyn perusteena ilman kotimaisen prosessilain säännöstä.

Lausunto

4(4)

7.11.2023

HHO/696/2023

Lausunnon valmistelu

Lausunnon on valmistellut asessori Anssi Rantala.

Hovioikeuden presidentti

Asko Välimaa

